

รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ปี 2554
พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

สถานการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้

“ป่าไม้” เป็นศูนย์รวมของสรรพชีวิต เป็นที่ก่อกำเนิดสายน้ำ ชีวิตพืชและสัตว์ที่หลากหลาย อีกทั้งเป็นที่พักพิง และให้ประโยชน์แก่มนุษย์มาแต่โบราณกาล เพราะป่าไม้ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศ กำบังลมพายุ ป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน เป็นเสมือนเขื่อนธรรมชาติที่ป้องกันการตื้นเขินของแม่น้ำลำคลอง เป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และเป็นโรงงานผลิตออกซิเจนขนาดใหญ่ เป็นคลังอาหารและยาสมุนไพร หากป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

1.1 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่า

สถานการณ์ทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก 5 จังหวัด พบว่า ในปี 2547-2549 พื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์มีแนวโน้มลดลง โดยมี เนื้อที่ป่าร้อยละ 19.27, 19.16 และ 18.06 ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาพื้นที่ป่าในปี 2552 มีพื้นที่ป่าร้อยละ 20.62 ซึ่งพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นทุกพื้นที่ของภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก และเป็นครั้งแรกในรอบกว่า 40 ปี ที่ประเทศไทยพื้นที่ป่าไม่ลดลง

ตารางที่ 2-1 เนื้อที่ป่าไม้ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ตร.กม.)	เนื้อที่ป่าไม้ (ตร.กม.)							
		2547		2548		2549		2552	
		เนื้อที่ป่า	ร้อยละ	เนื้อที่ป่า	ร้อยละ	เนื้อที่ป่า	ร้อยละ	เนื้อที่ป่า	ร้อยละ
สงขลา	7,393.89	858.49	11.61	853.97	11.55	772.84	10.45	1,124.39	15.21
พัทลุง	3,424.47	615.10	17.96	608.26	17.76	602.40	17.59	612.11	17.87
ปัตตานี	1,940.36	80.17	4.13	78.23	4.03	74.71	3.85	86.13	4.44
ยะลา	4,521.08	1,504.11	33.27	1,499.21	33.16	1,363.75	30.16	1,520.79	33.64
นราธิวาส	4,475.43	1,133.76	25.33	1,127.98	25.20	1,116.20	24.94	1,143.53	25.55
รวม	21,755.23	4,191.63	19.27	4,167.65	19.16	3,929.9	18.06	4,486.95	20.62

ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (www.dnp.go.th/statistics/2553/stat2553.asp)

1.2 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย

พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายจำนวน 22 แห่ง มีเนื้อที่ป่ารวม 2,775,399.75 ไร่ ประกอบด้วย พื้นที่อุทยานแห่งชาติ 8 แห่ง มีเนื้อที่ 1,206,359.25 ไร่ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 4 แห่ง มีเนื้อที่ 628,416 ไร่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 7 แห่ง มีเนื้อที่ 914,693 ไร่ และพื้นที่วนอุทยาน 2 แห่ง มีเนื้อที่ 3,913 ไร่ (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6, 2555)

จากการรวบรวมข้อมูลการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 พบว่าในปี 2549-2554 พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีคดีบุกรุกพื้นที่ป่า 1,424 คดี มีพื้นที่ป่าถูกบุกรุก 12,649.39 ไร่ (ตารางที่ 2-3) เนื่องจากพื้นที่อนุรักษ์ทุกพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการถูกบุกรุกสูง โดยพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการบุกรุกในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมากที่สุด ได้แก่ อุทยานแห่งชาติสันกาลาคีรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง ตามลำดับ

ตารางที่ 2-2 พื้นที่อุทยานแห่งชาติในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

อุทยานแห่งชาติ	พื้นที่ (ไร่)
บางลาง	163,125
น้ำตกทรายขาว	43,482
บูโตนุ-สุโหงปาดี	213,125
อ่าวมะนาว-เขาดันหยง	23,278.25
น้ำตกซีโป	62,500
เขาปู่-เขาย่า	433,750
เขาน้ำค้าง	132,500
สันกาลาคีรี	134,599
รวม	1,206,359.25

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6, 2555

ตารางที่ 2-3 การบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ปี 2549-2552

ปีงบประมาณ	จำนวนคดี	พื้นที่(ไร่)
2549	358	3,932.96
2550	349	2,305.24
2551	178	1,440.99
2552	258	2,562.67
2553	143	1,320.71
2554	138	1,086.82
รวม	1,424	12,649.39

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6,2555

1.3 การเกิดไฟป่า

จากสถิติการเกิดไฟไหม้ป่าในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ในปี 2549-2553 พบว่า สถานการณ์ไฟป่ามีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2553 ซึ่งเกิดไฟป่าทุกจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก โดยจังหวัดที่เกิดเหตุไฟไหม้ป่ามากที่สุดคือจังหวัดนราธิวาส แต่ในปี 2554 พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกไม่เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ป่าในทุกจังหวัดบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6,2555) ดังตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-4 สถิติไฟไหม้ป่าในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ปี 2549 - 2554

จังหวัด	2549		2550		2551		2552		2553		2554	
	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)
สงขลา	0	0	6	47	0	0	0	0	10	109	0	0
พัทลุง	0	0	2	4	1	2	1	39	5	119	0	0
ปัตตานี	0	0	0	0	3	26	0	0	1	4	0	0
ยะลา	1	65	0	0	1	150	0	0	1	300	0	0
นราธิวาส	0	0	4	110	0	0	2	140	12	1,021	0	0
รวม	1	65	12	161	5	178	3	179	29	1,553	0	0

จากไม้ป่า...สู่ไม้ยาง

สถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ส่วนใหญ่เป็นการบุกรุกเพื่อแปลงผืนป่าเพื่อการปลูกยางพารา โดยในปี 2554 ได้ดำเนินการจับกุมผู้บุกรุกผืนป่า เช่น ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง สงขลา และยะลา

จังหวัดสงขลา ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจพิทักษ์และคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดสงขลา และกลุ่มอนุรักษ์ป่า ตรวจสอบป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาเหลียม เขาบ่อท้อ และเขาจันดี ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาเหลียม ซึ่งเป็นผืนป่าครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอนาหม่อม อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา พบผืนป่าถูกบุกรุกกว่า 500 ไร่

จังหวัดพัทลุง ตชด.434 พัทลุง เข้าตรวจสอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในเขตเทือกเขาบรรทัด ท้องที่บ้านไสประดู่ หมู่ 2 ต.เขาปู่ อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง พบต้นไม้เนื้อแข็งตะเคียนหิน ซึ่งเป็นไม้หวงห้าม คาดว่าอายุไม้ต่ำกว่า 150 ปี และต้นไม้ขนาดใหญ่ถูกตัดโค่นล้ม

จังหวัดยะลา เจ้าหน้าที่ทหารได้สำรวจพื้นที่ผืนป่าฮาลา-บาลา พบว่ามีการเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านโอนอเปาะ หมู่ 8 บ้านไอยอร์ควีน หมู่ 9 บ้านนากอ ต.อัยเยอร์เวง อ.เบตง จ.ยะลา โดยพบว่ามี การบุกรุกป่า ตัดไม้เพื่อปลูกยางพารา

ที่มา : ไทยพีบีเอส วันที่ 29 กรกฎาคม 2554
hatyaiok.com ข่าวท้องถิ่นพัทลุง วันที่ 1 กันยายน 2554
voicetv.co.th วันที่ 24 กันยายน 2554

2. ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน

2.1 สถานการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ดินเป็นแหล่งผลิตปัจจัยสี่ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่นับวันมีแต่จะเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ เนื่องจากสภาพการใช้ที่ดิน โดยปราศจากการปรับปรุง บำรุง ดูแล รักษา และอนุรักษ์อย่างถูกวิธี ในขณะที่ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อใช้ในกิจกรรมทั้งการเกษตร เศรษฐกิจสาขาอื่น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาเมืองหรือเขตอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการใช้ที่ดินผิดประเภท โดยการนำพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรมาใช้ในการขยายเมือง หรือนำพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมมาใช้ในการเกษตร นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ถูกต้องทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเกษตรกรรม

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรม ที่ดิน เมื่อปี 2552 พบว่า พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 13,619,785 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม รองลงมาเป็นพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่น้ำ และพื้นที่เบ็ดเตล็ด ตามลำดับ ดังตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 ประเภทการใช้ที่ดินในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

จังหวัด	ประเภทการใช้ที่ดิน									
	พื้นที่ชุมชนและสิ่งก่อสร้าง		พื้นที่เกษตรกรรม		พื้นที่ป่าไม้		พื้นที่น้ำ		พื้นที่เบ็ดเตล็ด	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
พัทลุง	78,184	3.65	1,292,427	60.40	405,137	18.93	281,033	13.12	83,515	3.90
สงขลา	221,687	4.81	3,170,973	68.61	626,212	13.55	376,559	8.14	225,750	4.89
ปัตตานี	88,673	7.17	953,947	77.22	103,232	8.36	28,851	2.34	60,787	4.91
ยะลา	76,092	2.69	1,460,578	51.68	1,159,592	41.05	43,174	1.53	86,238	3.05
นราธิวาส	104,652	3.73	1,519,021	54.31	980,239	35.04	25,759	0.93	167,473	5.99
รวม	569,288	4.18	8,396,946	61.65	3,274,412	24.04	755,376	5.55	623,763	4.58

ที่มา : กรมที่ดิน http://olp101.ldd.go.th/luse1/web_lu/Lu43-45/South/Narathiwat43.htm

2.2 ปัญหาความเสื่อมโทรมของดินที่สำคัญของภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

- การใช้ที่ดินผิดประเภท เช่น การบุกรุกทำลายป่า ซึ่งควรสงวนไว้เป็นต้นน้ำลำธาร มาทำไร่เลื่อนลอย หรือการใช้ที่ดินที่เหมาะสมต่อการเกษตรมาเป็นที่อยู่อาศัยหรือเขตอุตสาหกรรม

- ปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ทำให้น้ำดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูญเสียไป ส่งผลให้ผลผลิตลดลง ดินที่ถูกชะล้างพังทลายตกตะกอนตามแหล่งน้ำ ทำให้ดินแข็ง

- ปัญหาที่เกิดจากสภาพธรรมชาติของดินร่วมกับการเร่งอัตราความรุนแรงของปัญหาจากการกระทำของมนุษย์ เช่น ดินเปรี้ยว ดินพรุ และดินทรายจัด เนื่องจาก สภาพดินของภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกที่มีปัญหาคือ ดินเปรี้ยวจัด และดินอินทรีย์ หรือโดยทั่วไปเรียกว่า “ดินพรุ”

2.3 ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่อทรัพยากรดินและที่ดิน

ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั่วโลกในหลายๆ สถานการณ์ ได้สร้างความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมาก อาทิ ดินถล่ม เป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเมื่อเกิดขึ้นแล้ว นอกจากจะสร้างความเสียหายให้แก่ชีวิต ทรัพย์สิน และผลผลิตทางการเกษตรของประชาชนอย่างมากแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมด้วย

พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก มีพื้นที่เสี่ยงต่อดินถล่มจำนวน 20 อำเภอ 46 ตำบล 139 หมู่บ้าน โดยจังหวัดที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อดินถล่มมากที่สุดคือจังหวัดยะลา รองลงมาคือ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี ตามลำดับ ข้อสังเกตสำหรับพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่มมีลักษณะดังนี้

- อยู่ติดภูเขาและใกล้ลำห้วย
- มีร่องรอยดินไหลหรือดินเลื่อนบนภูเขา
- มีรอยแยกของพื้นดินบนภูเขา
- อยู่บนเนินหน้าหุบเขาและเคยมีโคลนถล่มมาบ้าง
- ถูกน้ำป่าไหลหลากและท่วมบ่อย
- มีกองหิน เนินทรายปนโคลนและต้นไม้ ในห้วยใกล้หมู่บ้าน
- มีก้อนหินขนาดเล็กใหญ่อยู่ปนกันตลอดท้องน้ำของพื้นที่ห้วย

ตารางที่ 2-6 จำนวนพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มและน้ำป่าไหลหลากในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
สงขลา	4	6	12
พัทลุง	1	1	1
ปัตตานี	-	-	-
ยะลา	7	19	79
นราธิวาส	8	20	47
รวม	20	46	139

ที่มา : สำนักป้องกันภัยธรรมชาติและความเสี่ยงทางการเกษตร

สำนักป้องกันภัยธรรมชาติและความเสี่ยงทางการเกษตร ได้ให้ข้อสังเกตหรือสิ่งบอกเหตุก่อนเกิดดินถล่ม ดังนี้ 1) มีฝนตกหนักถึงหนักมาก (มากกว่า 100 มิลลิเมตรต่อวัน) 2) ระดับน้ำในห้วยสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว 3) สีของน้ำเปลี่ยนเป็นสีของดินบนภูเขา 4) มีเสียงดัง อื้ออึง ผิดปกติดังมาจากภูเขาและลำห้วย 5) น้ำท่วมหมู่บ้าน และเพิ่มระดับขึ้นอย่างรวดเร็ว

การแก้ไขปัญหาดินถล่มในระยะยาว ได้แก่ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ปลูกป่าทดแทนในบริเวณเทือกเขาที่ป่าถูกทำลาย สร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เช่น การสร้างคันดิน ปลูกหญ้าแฝก เนื่องจากหญ้าแฝกมีระบบรากลึกและสามารถยึดกับดินได้ดี ช่วยชะลอความเร็วของน้ำ การสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ หรือฝายแม้ว ซึ่งช่วยเก็บกักน้ำและลดความรุนแรงของน้ำ หรือการติดตั้งระบบเตือนภัย เช่น ติดตั้งเครื่องวัดน้ำฝนแบบอัตโนมัติในบริเวณเทือกเขา เพื่อช่วยเตือนภัย

3. ทรัพยากรน้ำ

พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย 3 กลุ่มน้ำหลัก คือ กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และกลุ่มน้ำปัตตานี โดยมีกลุ่มน้ำย่อยของทั้ง 3 กลุ่มน้ำหลักจำนวน 10 กลุ่มน้ำย่อย มีพื้นที่รับน้ำ 21,181 ตารางกิโลเมตร เมื่อพิจารณาจากความต้องการน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำทั้ง 3 กลุ่มน้ำหลักตั้งแต่ปี 2548 และในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้า (ปี 2569) พบว่า มีแนวโน้มความต้องการน้ำเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2-7 พื้นที่รับน้ำของกลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และกลุ่มน้ำปัตตานี

รหัสกลุ่มน้ำ	กลุ่มน้ำหลัก	ชื่อกลุ่มน้ำย่อย	พื้นที่รับน้ำ (ตร.กม.)
21	กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	คลองนาทวี	1,536
		คลองเทพา	1,833
		แม่น้ำสายบุรี	2,941
		แม่น้ำบางนารา	1,856
		แม่น้ำโกลก	662
23	กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	ทะเลสาบสงขลา (กลุ่มน้ำสาขา)	3,664
		ทะเลน้อย	534
		ทะเลหลวง	4,297
24	กลุ่มน้ำปัตตานี	แม่น้ำปัตตานีตอนบน	2,009
		แม่น้ำปัตตานีตอนล่าง	1,849
รวม			21,181

ที่มา : กรมชลประทาน

หมายเหตุ : กลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกนับเฉพาะกลุ่มน้ำในพื้นที่รับผิดชอบของสสภ.16

ตารางที่ 2-8 ความต้องการน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำย่อยของภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

กลุ่มน้ำหลัก	กลุ่มน้ำสาขา	ความต้องการน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	
		ปี 2548	ปี 2569
กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	พัทลุง	195.14	228.06
	สงขลา	218.73	314.39
	ทะเลสาบสงขลา	162.71	255.03
	ทะเลน้อย	26.76	29.63
	ทะเลหลวง	224.40	257.88
กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก	คลองนาทวี	314.86	360.08
	คลองเทพา	277.43	373.07
	แม่น้ำสายบุรี	157.49	234.72
	แม่น้ำบางนารา	306.85	386.33
	แม่น้ำโกลก	46.96	50.52
กลุ่มน้ำปัตตานี	แม่น้ำปัตตานีตอนบน	21.71	24.26
	แม่น้ำปัตตานีตอนล่าง	207.34	231.04
รวม		2,260.38	2,745.01

ที่มา : สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8

พื้นที่รับน้ำของกลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และกลุ่มน้ำปัตตานี มีพื้นที่รวม 38,706 กิโลเมตร ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 แห่ง และอ่างเก็บน้ำขนาดกลางจำนวน 9 แห่ง มีความจุเก็บกัก 1,542 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่ไหลลงอ่างประมาณ 1,744 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ คือ เขื่อนบางลาง มีปริมาณน้ำใช้งานได้ประมาณ 410 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 35 ของความจุใช้งานได้ทั้งหมด

ตารางที่ 2-9 สถานการณ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

กลุ่มน้ำ	พื้นที่ กลุ่มน้ำ (ตร.กม.)	ปริมาณฝน รายปีเฉลี่ย (ม.ม.)	ปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ย			ความจุน้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบม.)	อ่างน้ำ ขนาดใหญ่ (แห่ง)	อ่างน้ำ ขนาดกลาง (แห่ง)	น้ำไหล ลงอ่าง (ล้านลบม.)
			ทั้งหมด (ล้านลบม.)	ฤดูฝน %	ฤดูแล้ง %				
กลุ่มน้ำภาคใต้ ฝั่งตะวันออก	26,353	1,642	18,610	81.30	18.70	86	-	4	114.00
กลุ่มน้ำ ทะเลสาบ สงขลา	8,495	1,509	3,461	79.80	20.20	52	-	5	84.96
กลุ่มน้ำปัตตานี	3,858	1,859	3,155	76.10	23.90	1,404	1	-	1,545.00
รวม	38,706	5,010	25,226			1,542	1	9	1,743.96

ที่มา : แผนการบริหารจัดการน้ำและการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งในเขตชลประทาน ปี 2554-2555, สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ. 2554

พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งในบางพื้นที่ โดยจังหวัดที่มีสภาพแห้งแล้งมากที่สุดคือจังหวัดสงขลา บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ อำเภอสทิงพระ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวไม่มีแหล่งต้นน้ำและบางปีฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน และขาดการบริหารจัดการที่ดี นอกจากนี้ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกยังประสบปัญหาอุทกภัยและโคลนถล่มซึ่งได้รับผลกระทบทั้งในระดับรุนแรงและระดับไม่รุนแรงมากนัก โดยจังหวัดสงขลามีความเสี่ยงต่ออุทกภัยและโคลนถล่มมากที่สุด สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 ได้สรุปสาเหตุของปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ได้ดังนี้

- จำนวนป่าต้นน้ำลดลง ไม่สามารถชะลอการไหลของน้ำได้
- พื้นที่ป่าต้นน้ำถูกแปรสภาพเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ยางพารา) ซึ่งไม่สามารถเก็บน้ำให้อยู่ในดิน และเก็บดินให้อยู่กับที่ได้

- ลักษณะและปริมาณการตกของฝน ซึ่งปัจจุบันฝนตกปริมาณมากและติดต่อกันในบริเวณพื้นที่เดียวกัน

- ลำน้ำย่อยและหลักไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน เนื่องจากแคบ ตื้นเขินและมีสิ่งกีดขวาง
- บริเวณที่ราบลุ่มที่เคยเป็นแก้มลิงธรรมชาติดั้งเดิมถูกบุกรุก แปรสภาพเป็นที่อยู่อาศัย

หรือทำกิจกรรมของมนุษย์

- น้ำไม่สามารถระบายลงสู่ทะเลสาบได้ เนื่องจากท้องคลองลำน้ำอยู่ในระดับเดียวหรือต่ำกว่าท้องทะเลสาบ

- น้ำทะเลหนุน เนื่องจากอยู่ในช่วงน้ำขึ้นสูงกว่าปกติ

ตารางที่ 2-10 พื้นที่เสี่ยงภัยอุทกภัยและโคลนถล่มในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

จังหวัด	จำนวนพื้นที่เสี่ยงภัย			ระดับความรุนแรง				ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น	
	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	ระดับ 3	ระดับ 2	ระดับ 1	รวม (หมู่บ้าน)	จำนวน ประชากร (คน)	บ้านเรือน ราษฎร (หลัง)
สงขลา	16	121	649	605	44	0	649	444,330	113,926
พัทลุง	11	60	397	58	268	71	397	30,327	56,179
ปัตตานี	14	79	311	282	29	0	311	124,465	28,596
ยะลา	8	50	231	44	112	75	231	11,000	4,618
นราธิวาส	13	59	291	98	193	0	291	326,901	84,291
รวม	62	369	1,879	1,087	646	146	1,879	937,020	287,610

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554

หมายเหตุ : ระดับความรุนแรง 1 = ความเสี่ยงต่ำ 2 = ความเสี่ยงปานกลาง 3 = ความเสี่ยงสูง

4. ทรัพยากรแร่และพลังงาน

4.1 ทรัพยากรแร่

แร่เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งทางด้าน อุตสาหกรรมและด้านพลังงาน จากการขยายตัวทางอุตสาหกรรมที่ใช้แร่เป็นปัจจัยในการผลิต ทำให้ความต้องการใช้แร่ในประเทศเพิ่มมากขึ้น สัดส่วนการส่งออกแร่ต่อการผลิตแร่มีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนการใช้ภายในประเทศต่อการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการในประเทศเป็นหลัก เนื่องจากแร่ธาตุเป็นทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไป การบริหารจัดการทรัพยากรแร่ธาตุให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศและเหมาะสมกับเวลาจึงเป็นเรื่องสำคัญ

พื้นที่ภาคใต้ ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีทรัพยากรแร่ที่สำคัญคือหินแกรนิต หินควอตซ์ไซต์ หินปูน และหินอ่อน โดยมีแหล่งหิน 17 แหล่ง พื้นที่ 5,827 ไร่ มีปริมาณสำรองหินอุตสาหกรรม 240.09 ล้านเมตริกตัน ตามประกาศของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ดังตารางที่ 2-11 สำหรับ แนวโน้มสถานการณ์อุตสาหกรรมแร่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก พบว่า การประกอบการ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ยังคงมีบทบาทและความสำคัญต่อภูมิภาคนี้ ในขณะที่จำนวนสถานประกอบการเหมืองแร่มีแนวโน้มคงที่และค่อยๆ ลดจำนวนลง ส่งผลให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน

จากแนวโน้มและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการอุตสาหกรรมแร่ จะต้องร่วมกันพัฒนาให้เกิดอุตสาหกรรมแร่ที่มีความสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการ ต้องใส่ใจและคำนึงถึงการป้องกัน รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมควบคู่ไปกับการประกอบกิจการแร่ให้มากขึ้น เพื่อให้การประกอบกิจการอุตสาหกรรมแร่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2-11 แหล่งหินและปริมาณสำรองหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก

จังหวัด	แหล่งหินอุตสาหกรรม		
	จำนวนแหล่งหิน (แห่ง)	พื้นที่ (ไร่)	ปริมาณสำรอง (ล้านเมตริกตัน)
สงขลา	7	1,665	124.01
พัทลุง	5	478	72.78
ปัตตานี	-	-	-
ยะลา	5	3,684	43.30
นราธิวาส	-	-	-
รวม	17	5,827	240.09

ที่มา : กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (www.dpim.go.th)

ในปี 2554 มีการเก็บค่าภาคหลวงแร่จากสถานประกอบการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก จำนวน 12,575,940 บาท โดยเก็บค่าภาคหลวงจากจังหวัดยะลาได้มากที่สุด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2553 พบว่ามีแนวโน้มลดลง ดังตารางที่ 2-12

ตารางที่ 2-12 ค่าภาคหลวงแร่ปีงบประมาณ 2553 - 2554 รายจังหวัด

จังหวัด	ปี 2553	ปี 2554
สงขลา	6,459.39	4,329.78
พัทลุง	805.41	1,170.93
ยะลา	4,161.22	3,131.26
นราธิวาส	3,725.14	3,943.97
รวม	15,151.16	12,575.94

ที่มา : กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2555

หมายเหตุ : ไม่มีข้อมูลค่าภาคหลวงแร่ของจังหวัดปัตตานี

4.2 พลังงาน

4.2.1 แหล่งพลังงานและความต้องการพลังงาน

พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีแหล่งทรัพยากรพลังงานจากปิโตรเลียมที่สำคัญ ทั้งก๊าซธรรมชาติและแหล่งน้ำมันดิบ ดังนี้

(1) แหล่งก๊าซธรรมชาติ ได้แก่

(1.1) พื้นที่พัฒนาร่วมไทย- มาเลเซีย (JDA) เป็นพื้นที่ทับซ้อนของประเทศ ไทยและประเทศมาเลเซีย บริเวณอ่าวไทยตอนล่าง ห่างจากจังหวัดสงขลาประมาณ 260 กิโลเมตร ก๊าซธรรมชาติที่ได้จากพื้นที่พัฒนาร่วมไทย- มาเลเซีย (JDA) มีการนำไปใช้ประโยชน์ 4 ส่วน ดังนี้ 1) นำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่จังหวัดระยอง 2) นำไปใช้ในสถานี NGV 3) เป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้า ณ โรงไฟฟ้าจะนะ และ 4) นำไปผ่านกระบวนการแยกก๊าซธรรมชาติ ณ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย- มาเลเซีย อำเภोजะนะ โดยผลผลิตที่ได้นำไปผลิตก๊าซเชื้อเพลิง ก๊าซหุงต้ม และ NGL ส่งไปยังประเทศมาเลเซีย และในอนาคตจะมีการผลิตก๊าซหุงต้มเพื่อใช้ในประเทศไทย ในปี 2554 มีอัตราการผลิตก๊าซธรรมชาติเฉลี่ย 354.43 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน และการผลิตคอนเดนเสทเฉลี่ย 8,248 บาร์เรลต่อวัน

(1.2) โครงการบงกช เป็นแหล่งผลิตก๊าซแห่งแรกของประเทศไทยที่มีปริมาณก๊าซสำรองมากที่สุดของประเทศ ตั้งอยู่ในทะเลอ่าวไทย ห่างจาก ชายฝั่งจังหวัดสงขลาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 180 กิโลเมตร ประกอบด้วย แหล่งบงกช แหล่งต้นสัก แหล่งต้นรัง แหล่งต้นนกยูง แหล่งต้นคุณ และแหล่งพิบูล ในปี 2554 มีอัตราการผลิตก๊าซธรรมชาติเฉลี่ย 614.75 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน และการผลิตคอนเดนเสทเฉลี่ย 20,728.75 บาร์เรลต่อวัน

(1.3) โครงการคอนแทร์ค 4 ตั้งอยู่ในทะเลอ่าวไทยนอกชายฝั่งจังหวัดสงขลา ประกอบด้วยแหล่งไพลิน แหล่งนิล แหล่งมรกต แหล่งเพทาย แหล่งอุบล และแหล่งทับทิม ในปี 2554 มีอัตราการผลิตก๊าซธรรมชาติเฉลี่ย 375 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน และการผลิตคอนเดนเสทเฉลี่ย 15,781 บาร์เรลต่อวัน

(1.4) โครงการอาทิตย์ ตั้งอยู่ห่างจากชายฝั่งจังหวัดสงขลาประมาณ 230 กิโลเมตร มีแหล่งผลิตก๊าซคือ แหล่งอาทิตย์ ในปี 2554 มีอัตราการผลิตก๊าซธรรมชาติเฉลี่ย 290 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน และการผลิตคอนเดนเสทเฉลี่ย 13,500 บาร์เรลต่อวัน

(2) แหล่งน้ำมันดิบ ได้แก่

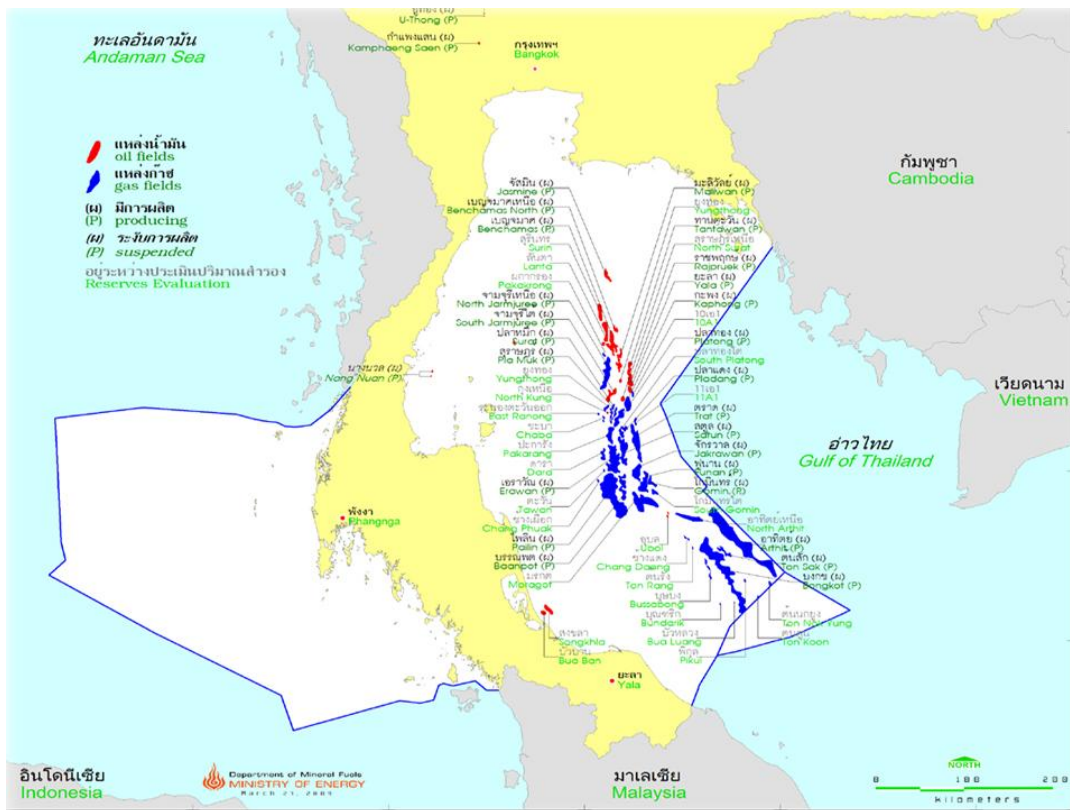
(2.1) แหล่งปิโตรเลียมแหล่งสงขลาและแหล่งบัวบาน พื้นที่แปลงสัมปทานปิโตรเลียมหมายเลข G5/43 บริเวณอ่าวไทย ห่างจากชายฝั่งจังหวัดสงขลาที่ใกล้ที่สุดประมาณ 30 กิโลเมตร

(2.2) แหล่งปิโตรเลียมนงเยาว์ พื้นที่แปลงสัมปทานปิโตรเลียมหมายเลข G11/48 บริเวณอ่าวไทยตอนใต้ ห่างจากจังหวัดสงขลาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 62 กิโลเมตร จากการรวบรวมสถิติความต้องการพลังงานที่สำคัญของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ พบว่าในปี 2554 พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีความต้องการพลังงานไฟฟ้า 3,258 GWh แก๊สโซฮอลล์ 91 จำนวน 20,526 ลูกบาศก์เมตร แก๊สโซฮอลล์ 95 จำนวน 62,588 ลูกบาศก์เมตร และเบนซินออกเทน 91 จำนวน 109,584 ลูกบาศก์เมตร โดยจังหวัดสงขลามีการใช้พลังงานไฟฟ้ามากที่สุด และจังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดที่ใช้พลังงานไฟฟ้าน้อยที่สุด และจากการเทียบการใช้พลังงานระหว่างปี 2553 และปี 2554 (ไตรมาส 1 - ไตรมาส 3) พบว่าพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีแนวโน้มการใช้พลังงานไฟฟ้า และแก๊สโซฮอลล์ 91 เพิ่มขึ้นทุกจังหวัด สำหรับการใช้น้ำมันดิบ 95 และเบนซินออกเทน 91 มีแนวโน้มลดลงทุกจังหวัด ดังตารางที่ 2-13

ตารางที่ 2-13 ความต้องการพลังงานไฟฟ้าและปิโตรเลียมในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ปี 2553-2554

จังหวัด	ไฟฟ้า (GWh)		แก๊สโซฮอลล์ 91 (ลูกบาศก์เมตร)		แก๊สโซฮอลล์ 95 (ลูกบาศก์เมตร)		เบนซินออกเทน 91 (ลูกบาศก์เมตร)	
	ปี 2553	ปี 2554	ปี 2553	ปี 2554	ปี 2553	ปี 2554	ปี 2553	ปี 2554
พัทลุง	247	253	1,310	2,038	5,562	5,309	5,586	5,247
สงขลา	2,143	2,189	12,114	16,263	57,576	46,809	96,520	88,032
ปัตตานี	319	325	1,140	997	5,410	4,687	7,300	6,934
ยะลา	242	247	9	110	4,182	2,884	7,293	5,816
นราธิวาส	234	244	583	1,118	3,730	2,899	4,462	3,555
รวม	3,185	3,258	15,156	20,526	76,460	62,588	121,161	109,584

ที่มา : กระทรวงพลังงาน (www.energy.go.th)

รูปที่ 2-1 แหล่งปิโตรเลียมในอ่าวไทย

4.2.2 พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก

ประเทศไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศเป็นหลัก จากข้อมูลปี 2554 พบว่าร้อยละ 60 ของความต้องการพลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้นมาจากการนำเข้า โดยมีสัดส่วนการนำเข้าน้ำมันสูงถึงร้อยละ 80 ของปริมาณการใช้น้ำมันทั้งหมด และมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอีก เนื่องจากไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตปิโตรเลียมในประเทศได้ทันกับความต้องการใช้งาน การพัฒนาพลังงานทดแทนอย่างจริงจังจะช่วยลดการพึ่งพา และการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงและพลังงานชนิดอื่น โดยพลังงานทดแทนถือเป็นหนึ่งในเชื้อเพลิงเป้าหมายที่คาดว่าจะสามารถนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าทดแทนก๊าซธรรมชาติ โดยเฉพาะพลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลมแบบทุ้งกังหันลม พลังงานน้ำขนาดเล็ก ชีวมวล ก๊าซชีวภาพ และขยะ

5. ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

5.1 ป่าชายเลน

ป่าชายเลน เป็นสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ หรืออ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่มีระดับน้ำทะเลท่วมถึงในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุด เป็น สังคมพืชที่ประกอบด้วยพรรณไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพวกที่มีใบเขียวตลอดปี (evergreen species) ป่าชายเลนพบได้ทั่วไปตามพื้นที่ชายฝั่งทะเล บริเวณปากแม่น้ำ อ่าว ทะเลสาบ ลำคลอง และเกาะที่มีน้ำทะเลท่วมถึง จากข้อมูลพื้นที่ป่าชายเลน ปี 2547 โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พบว่า พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก มีพื้นที่ป่าชายเลน 180.55 ตารางกิโลเมตร โดยพบในจังหวัดสงขลา พัทลุง และปัตตานี ดังตารางที่ 2-14

ตารางที่ 2-14 ข้อมูลพื้นที่ป่าชายเลนของภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก ปี 2522-2547

จังหวัด	พื้นที่ป่าชายเลน (ตารางกิโลเมตร)						
	ปี 2522	ปี 2529	ปี 2532	ปี 2534	ปี 2536	ปี 2539	ปี 2547
สงขลา	51.84	9.65	6.88	2.29	5.48	6.23	46.27
พัทลุง	16.32	1.05	0.84	0.60	1.28	1.41	97.21
ปัตตานี	13.92	18.28	17.59	16.44	12.95	11.05	37.07
รวม	82.08	28.98	25.31	19.33	19.71	18.69	180.55

ที่มา : <http://www.sc.psu.ac.th/chm/biodiversity/mangrove.html>

5.2 ปะการัง

ระบบนิเวศในแนวปะการังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือมีการเจริญเติบโตของปะการังและขณะเดียวกันปะการังส่วนหนึ่งก็สลายไป แนวปะการังอาจได้รับความเสียหายเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น การเกิดปะการังฟอกขาวเนื่องจากอุณหภูมิ น้ำทะเลสูง ผิดปกติ พายุพัดทำลาย การเกิดปลาดาวหนามระบาด และสาเหตุจากการรบกวนจากมนุษย์ ปัจจุบันมีการพัฒนาชายฝั่งเพื่อใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังโดยตรงทั้งทางด้านการประมงและการท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมมากขึ้น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้สำรวจสภาพปะการังในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก พบในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดสงขลาและจังหวัดปัตตานี

จังหวัดสงขลา มีแนวปะการังคิดเป็นพื้นที่ 0.04 ตารางกิโลเมตร โดยพบว่าแนวปะการังที่มีขนาดใหญ่ที่สุดอยู่ที่เกาะขาม ซึ่งเป็นเกาะใกล้ฝั่งในเขตอำเภอจะนะ แนวปะการังก่อตัวในความลึก น้ำ 1-14 เมตร มีพื้นที่แนวปะการัง 0.03 ตารางกิโลเมตร ปะการังส่วนใหญ่ที่พบได้แก่ *Goniastrea spp.* *Porites spp.* *Gonioporafruticosa* ปัญหาที่พบในพื้นที่คือกระแสน้ำค่อนข้างแรง สาหร่ายขึ้นปกคลุมซากปะการัง มีตะกอนค่อนข้างสูง ส่วนที่เกาะหนูและเกาะแมว แนวปะการังก่อตัวในความลึกน้ำ 2-6 เมตร มีพื้นที่แนวปะการัง 0.005 และ 0.006 ตารางกิโลเมตร ปะการังส่วนใหญ่ที่พบได้แก่ *Goniastrea spp.* *Porites spp.* *Gonioporafruticosa* ปัญหาที่พบในพื้นที่คือมีตะกอนแขวนลอยจำนวนมาก น้ำขุ่น มีสาหร่ายขึ้นปกคลุมซากปะการัง แนวปะการังของจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ปานกลาง

จังหวัดปัตตานี มีแหล่งปะการังที่สำคัญ ได้แก่ เกาะโลซิน และเกาะลอปปี โดยปะการังที่เกาะโลซิน มีลักษณะเป็นกองหินเล็กๆ แนวปะการัง ก่อตัวในความลึกน้ำ 30-40 เมตร มีพื้นที่แนวปะการัง 0.065 ตารางกิโลเมตร ปะการังส่วนใหญ่ที่พบได้แก่ *Acropora spp.* *Montipora spp.* *Galaxea sp.* ปัญหาที่พบในพื้นที่คือมีการทำประมงในแนวปะการัง ลอบปลา ลอบหมึก จากการสำรวจ เมื่อ

ปี 2549 พบว่าแนวปะการังอยู่ในสภาพดีมาก ส่วนที่เกาะลอปปี แนวปะการังก่อตัวได้ดีบริเวณรอบเกาะ โดยก่อตัวในความลึกน้ำ 15-17 เมตร มีพื้นที่แนวปะการัง 0.02 ตารางกิโลเมตร ปะการังส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ *Galaxea sp.* *Porites sp.* *Montipora sp.* ปัจจุบันแนวปะการังมีสภาพเสียหาย

5.3 หล้าทะเล

หล้าทะเลเป็นพืชน้ำขึ้นสูงที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศทางทะเลจัดอยู่ในกลุ่มพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ระบบนิเวศหล้าทะเลมีความสำคัญอย่างมากต่อปริมาณน้ำและความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเล เพราะเป็นแหล่งอนุบาล แหล่งวางไข่ แหล่งหากิน แหล่งหลบภัยและเจริญเติบโตของสัตว์ วัณน้ำวัยอ่อน (www.dmcr.go.th) พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก มีแหล่งหล้าทะเลที่สำคัญได้แก่

5.3.1 จังหวัดพัทลุง พบบริเวณอ่าวท่าสาย - บ้านเกาะยวน ขนาดพื้นที่ 460 ไร่ หล้าที่พบมี 2 ชนิด คือ หล้ากุกช่ายเข็ม และหล้าชะเงาแคะ

5.3.2 จังหวัดสงขลา จากการสำรวจแหล่งหล้าทะเลในจังหวัดสงขลาเมื่อปี 2550 พบแหล่งหล้าทะเลในจังหวัดสงขลาบริเวณตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จำนวน 15 ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งหล้าทะเลขนาดเล็ก ไม่มีความสมบูรณ์ สถานภาพค่อนข้างเสื่อมโทรม สัตว์น้ำในบริเวณหล้าทะเล มีน้อย จึงไม่มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งหล้าทะเลดังกล่าว (ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง , ม.ป.ป.)

5.3.3 จังหวัดปัตตานี พบแหล่งหล้าทะเล 3 บริเวณ (รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2552, ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง) ได้แก่

- บริเวณหาดชลาสัย อ.ยะหริ่ง พบหล้ากุกช่ายเข็มเป็นหย่อมเล็กๆ
- บริเวณอ่าวปัตตานี พบหล้าใบมะกรูดและหล้าชะเงาแคะ พื้นที่ประมาณ 687 ไร่
- บริเวณหมู่บ้านตะโล๊ะสะมิแล พบหล้าใบมะกรูดหนาแน่น และพบหล้าชะเงาแคะประปราย

5.3.4 จังหวัดนราธิวาส พบหล้าทะเล 2 ชนิด (รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2552, ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง) ได้แก่

- หล้ากุกช่ายเข็ม พบบริเวณ อ่าวมะนาว อ.เมือง ปากคลองหมู่บ้านปูลา เจ๊ะมูดอ อ.ตากใบ หมู่บ้านศาลาใหม่ คลองตากใบ และบ้านหาดยาว
- หล้าชะเงาแคะ พบบริเวณ คลองตากใบและหมู่บ้านหาดยาว

การฟื้นฟูและการเพาะเลี้ยงแหล่งหล้าทะเลที่เสื่อมโทรมลงนั้น อาจทำได้โดยการเก็บเมล็ดของหล้าทะเลมาเพาะให้เจริญเติบโตพอสมควรและมีรากที่สมบูรณ์ แล้วจึงนำไปปลูกในแหล่งที่เหมาะสม แต่ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงปริมาณของเมล็ดพันธุ์หล้าทะเลว่ามีมากน้อยเพียงใดในธรรมชาติและพิจารณาปล่อยให้เมล็ดพันธุ์นั้นมีการเจริญแพร่พันธุ์ในแหล่งเดิมตามสภาพธรรมชาติด้วย

การดำเนินการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พื้นที่ป่าชายเลน ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกมีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรม เนื่องจากถูกรบกวนจากการกระทำของมนุษย์ในการเปลี่ยนสภาพป่าชายเลนเป็นนาุ้ง การขยายตัวของชุมชน การสร้างท่าเทียบเรือ และการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทถึงปัญหาและความสำคัญของป่าชายเลน จึงมีพระราชดำริให้มีการป้องกัน อนุรักษ์และขยายพันธุ์ไม้ชายเลน

โครงการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลนในเขตพื้นที่เป้าหมายจังหวัดสงขลาและจังหวัดปัตตานี จึงเป็นโครงการที่สนองพระราชดำริด้านอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลน โดยมีองค์กรประสานงานคือ มูลนิธิโททอล (Total) และสถาบันทรัพยากรชายฝั่ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการปลูกป่าชายเลนภายใต้โครงการย่อย 3 โครงการ

- โครงการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลนบ้านหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเป้าหมายในการพัฒนาให้ชุมชนตระหนักและมีความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนเคยพึ่งพิง โดยการสร้างความเชื่อมั่นให้ชุมชนยอมรับและเข้าร่วมปลูกป่า สร้างความรู้ ความเข้าใจผ่านทางการประชาสัมพันธ์และการเยี่ยมเยียน สร้างความคุ้นเคยอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งก่อตั้งชมรมโดยการรวมตัวกันของประชาชน โดยดำเนินการปลูกป่าชายเลนไปแล้วกว่า 300 ไร่

- โครงการศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีพื้นที่ป่าชายเลนในโครงการ 9,080 ไร่ สภาพทั่วไปเป็นป่าชายเลนที่ยังคงความสมบูรณ์มาก มีเป้าหมายของโครงการในการมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพในด้านการจัดการและการสงวนรักษาป่าชายเลน โดยมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชน และ ะสร้างแหล่งเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน

- โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูป่าชายเลน อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี มีสภาพพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมสภาพมาก มีพื้นที่ที่คาดว่าจะสามารถพัฒนาได้ 213 ไร่ พื้นที่ดังกล่าวไม่มีพื้นที่ป้องกันลม เมื่อเกิดภัยธรรมชาติจึงมีความรุนแรงมาก การดำเนินโครงการจึงดำเนินการโดยการพัฒนาฟื้นฟูสภาพความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนให้ได้ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา

ที่มา : <http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php>

5.4 สัตว์ทะเลหายาก

5.4.1 พะยูน

พะยูนอาศัยอยู่มากทั้งสองฝั่งของประเทศไทยมีความเป็นไปได้ที่ฝั่งอ่าวไทยเกือบตลอดชายฝั่งน่าจะเคยมีพะยูนอาศัยอยู่จำนวนมาก ปัจจุบันประชากรพะยูนฝั่งอ่าวไทยมีปริมาณลดลง มีการแจ้งข่าวการพบเห็นน้อยลงกว่าที่ผ่านมา จากการประเมินพบว่ามีพะยูนประมาณ 235 ตัว ในฝั่งอันดามัน 200 ตัว และฝั่งอ่าวไทย 35 ตัว และจากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี ปี 2553 พบพะยูนบริเวณจังหวัดปัตตานีเพียง 3 ตัว สาเหตุหลักของการลดน้อยลงของพะยูนมาจากการติดเครื่องมือประมง โดยเฉพาะอวนลอยโดยบังเอิญ

5.4.2 โลมาอิรวดี

โลมาอิรวดี เป็นสัตว์น้ำหายากซึ่งสามารถพบได้เพียง 5 แห่งทั่วโลกเท่านั้น คือ ทะเลสาบซิลกา ประเทศอินเดีย, แม่น้ำโขง, ทะเลสาบสงขลา, แม่น้ำมหาคาม ประเทศอินโดนีเซีย และปากแม่น้ำบางปะกง โลมาอิรวดีในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาอยู่ในขั้นวิกฤต เนื่องจากมีปริมาณประชากรโลมาอิรวดีลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยคุกคามหลัก 4 ประการ ได้แก่ การติดเครื่องมือประมงโดยบังเอิญ การตื้นเขินของทะเลสาบสงขลา การลดลงของปริมาณปลาซึ่งเป็นอาหารของโลมา และปัญหามลพิษในพื้นที่

วิกฤตโลมาอิรวตี

โลมาอิรวตี หรือโลมาหัวบาตรมีครีบหลัง (Irrawaddy dolphin, Ayeyarwaddy dolphin) เป็นโลมาที่มีรูปร่างคล้ายโลมาทั่วไป แต่มีลักษณะเด่น คือ หัวที่มนกลมคล้ายบาตรพระ ลำตัวสีเทาเข้ม หรืออ่อนกว่า ตามีขนาดเล็ก ปากอยู่ด้านล่าง ครีบข้างลำตัวแผ่กว้างเป็นรูปสามเหลี่ยม ครีบบนมีขนาดเล็กมาก มีรูปร่างแบนและบางคล้ายเคียว มักอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำกร่อยและ ทะเลสาบหรือน้ำจืด เช่น บริเวณปากแม่น้ำ ถูกค้นพบครั้งแรกที่แม่น้ำอิรวตี ประเทศพม่า จึงเป็นที่มาของชื่อ โลมาอิรวตีจะโผล่ขึ้นมาบริเวณผิวน้ำเพื่อหายใจทุกๆ 70-150 วินาที

สถานภาพของโลมาอิรวตีในปัจจุบันอยู่ในสภาพใกล้สูญพันธุ์ (Endangered) จัดอยู่ในบัญชีที่ 1 ของไซเตส (Appendix I) คือ ห้ามซื้อขาย ยกเว้นมีไว้ในการศึกษาและขยายพันธุ์ สหภาพเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) จัดให้โลมาอิรวตีอยู่ในสถานะสิ่งมีชีวิตที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤตต่อการสูญพันธุ์ (CR-Critically endangered)

ด้วยเครื่องมือประมงที่ทันสมัย และจำนวนสัตว์น้ำที่เป็นอาหารของโลมาอิรวตีลดจำนวนลง ทำให้โลมาต้องเข้าใกล้อวนเพื่อกินกุ้งและปลาที่ติดอวน ทำให้บางครั้งโลมาต้องติดกับอวน (อวนปลาบึก ขนาดตาใหญ่) ไม่สามารถโผล่ขึ้นมาหายใจเหนือผิวน้ำทุกๆ 70-150 วินาทีได้ เป็นสาเหตุที่ทำให้โลมาตาย แต่บางครั้งโลมาก็ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ อาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงความเค็มของน้ำทะเลหนุนในทะเลสาบตอนบน เพราะน้ำจืดน้อยลงเนื่องจากการทำลายป่า ฝนแล้งจัด และการสร้างอ่างเก็บน้ำเหมือนฝาย ที่มีมากในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ทำให้ในทะเลสาบมีน้ำจืดไม่เพียงพอต่อระบบนิเวศที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของโลมา หรือบางครั้งความแปรปรวนของกระแสน้ำอย่างรวดเร็วทำให้โลมาไม่สามารถปรับตัวได้ทัน นอกจากนี้ น้ำเสียจากนาทุ่ง สารเคมีจากโรงงาน ขยะจากชุมชนที่ทิ้งลงสู่ทะเลสาบรวมทั้งคุณภาพน้ำในทะเลสาบสงขลาเสื่อมโทรม ทำให้ประชากรโลมาอิรวตีในทะเลสาบสงขลาซึ่งชอบน้ำสะอาดและอากาศบริสุทธิ์ ไม่สามารถทนต่อสภาพดังกล่าวได้

แม้ว่าหลายภาคส่วนต่างให้ความสำคัญในการอนุรักษ์โลมาอิรวตีในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา แต่สถานการณ์โลมาอิรวตีในทะเลสาบสงขลาที่ยังคงอยู่ในขั้นวิกฤต เนื่องจากยังไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวประมงอย่างเต็มที่ อีกทั้งการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ชมรมต่างๆ ก็พยายามณรงค์และจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์โลมาควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ เพื่อให้โลมาอิรวตียังคงสร้างสีสันในทะเลสาบสงขลาต่อไป

ที่มา : <http://th.wikipedia.org>

www.muanglung.com/irawadee.htm

www.krobkruakao.com